

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף לה

מתחילת"שבועה שאינו ברשותו" בל.ב.

להתפלל תשלומים. ולכך הרמ"א לא חלק בהלכות תפילה ולא הביא ב' דעות. א"כ לגבי עירוב תבשילין שלא נעשה מחמת "עצלות", אין לנו אלא את דברי הח"ב (תקנז, כה, כו) היות ותקנת חכמים בעירוב תבשילין שכל אחד ואחד יעשה עירוב תבשילין בעצמו, ואין חכמים מקנים העירוב למי שיכול לעשות בעצמו ולא עושה מחמת עצלות. (ועי' במ"ב מתי יש מקום להקל).

נושא היום: שבועה שאינו ברשותו. קרקע שנבנו ללוה. שוכר שהשאיל

שיטת ר"ה שמשיבועים את השומר הלואה שבועה שאינה ברשותו, **שואלת הנמ'** מחשבה בשבועות, הלואה שנעשתה על סמך משכון ואבד המשכון. **א. המלוה טוען** ששווי המשכון היה פחות מההלואה, ועדיין הלואה חייב, **הלוח טוען** ששווי המשכון כהלואה, פטור משבועה כדון "כופר הכל". **ב. המלוה טוען** ששווי המשכון רק מחצית ההלואה, **והלוח טוען** ששווה כשלושת רבעים מההלואה, נמצא שהלוח מודה במקצת וחייב שבועה (יתבאר בהמשך **המלוה נשבע**). **ג. תובע הלוח** את המלוה שהמשכון היה ערכו יותר מההלואה, **טוען המלוה** כערך ההלואה, פטור המלוה משבועה כדון כופר הכל. **ד. תובע הלוח** שהמשכון שווה כפול מההלואה **והמלוה טוען** ששוה מעט יותר מההלואה, חייב שבועה. **ביארה הנמ'** שיבטח לדון (ב) שתבע המלוה שהמשכון היה שווה בערכו פחות מההלואה והלוח מודה שהיה שווה פחות אך יותר מטענת המלוה, מדון מודה במקצת הוא חייב שבועה, אך מעבירים את השבועה למלוה, שאם הלוח היה נשבע יש חשש שיוציא המלוה את המשכון ויטרו את דברי הלוח שאמר את ערך המשכון. **ואם שיטת ר"ה** שנשבע ש"אינו ברשותו", מה החשש שיוציא המלוה. **לר"ב**, אין נשבע שאינו ברשותו בנידון של המשכון כיון שיש עדים שנשפחה. **נדחה**, א"כ מה החשש שיוציא המלוה הרי נשפך. **לר"ב יוסף**, עדים שנגבה אך המלוה יטרו וימצא את הנגבים שידוע מי היה בביתו. **לאבי**, שמא יאמר אחר שבועה מצאתי. **לר"ב אשי**, שניהם נשבעים, "המלוה" שאינה ברשותו. "הלוח" כמה היה שוה, ואמרו במשנה שמלוה נשבע ראשון כדי שלא יוציא את המשכון.

בתביעת הלוח את המלוה (ז) שהמשכון היה שווה כפול מההלואה והמלוה טוען שהיה שוה בערך ההלואה, אמרו שפטור המלוה משבועה. **אך לדברי ר"ה** שצריך להישבט שאינה ברשותו יגדלו עליו אף שבועה כמה היה שווה המשכון. **ביארה ר"ב כהנא**, מדובר שלא נשבע על ביטוח ברשותו היות והלוח מואמין לו. **אך אינו מאמין** למלוה כמה היה ערכו של החפץ היות ולא מוטל עניינו של חפץ על המלוה. **ואין המלוה** מאמין ללוה בערך החפץ מחמת "**וסלף בודדים יסדם**" מי שאינו נאמן מתחסר ממנו. **ומאיירך** הלוח מאמין למלוה שאינה ברשותו "**תמת ישרים תנחם**", אדם ישר מתעשר משמים.

שמו קרקע ונתנו למלוה לכשמצא הלוח לשלם האם חוזרת לו א. לא. כאשר נעשית **השומא בטעות** בודאי חוזרת, כמעשה בנזמים שהפקדו ולא ידע השומר היכן הניחם וחייבו ר"נ לשלם לבסוף נמצאו והוקרו, ואמר ר"נ שישב את הנזמים ויחזירו לו את הקרקע, **כיון** שהשומא נעשית בטעות כיון שמעולם לא החתייב לתת את ביתו אם היו הנזמים כאן. **ב. לדעת נהרדעי**, הקרקע חוזרת ללוה אם מצא לפרוע, עד יב' חודש. **אמימר אמר** שחוזר עד עולם. **ופסקו** שחוזר לעולם מצד "ועשיית הישר והטוב".

ג קיבל המלוה את הקרקע, **והעבירו למלוה** של המלוה, יכול הלוח הראשון להוציא את הקרקע. **ד.** מלוה שקיבל קרקע **ומכר או הוריש לבניו** או נתן במתנה, אין מוציאים מהם היות ולא קיבלו "זכות ממוין" אלא קרקע. **ה. אשה שקיבלה קרקע** בעבור חוב, ונישאת או שגבו ממנה קרקע ומתה, **אין הבעל משיב** את הקרקע ואין נוטלים ממנו את הקרקע שדינו כלוקח. **כפי שאמר רבי יוסי בר חנינא** אשה שמכרה את נכסי מלוג ומתה בבית בעלה הבעל מוציא מלקוחות והפסיד הקונה, **מבואר** שהבעל דיון כלוקח שקנה את הנכסים מהאשה וזכה בהם לפני כולם. **ו. אם שנתן קרקע בחובו** ושלא ע"י ב"ד, **נתקלו רב אחא ורבינא** האם חוזר, **מ"ד** לא חוזר נתן בנתינה גמורה בעבור פרעון החוב שהרי עשה קן מדעתו. **מ"ד** חוזר, כדון כל שומא ולא הלך לבי"ד מחמת הבושה.

הקרקע נקנית למלוה לאכילת פירות: לר"ב, כאשר מגיע שטר אדרכתא לידו, היינו לאחר צ' יום מפסק הדין ב"ד כותבים למלוה שטר שיוכל לקחת מכל נכסי הלוח. **לאבי**, מזמן שהעדים חתמו על האדרכתא וזכה. **לר"ב**, כאשר תמו ימי ההכרזה, כלומר לאחר האדרכתא, כאשר מוצא קרקע של הלוה ב"ד מוציאם למכור ומוכרים בלוחה במחיר זאם המלוה הרבה ממחיר נתינתם לו לאחר שהשלומו ימי העבודה. **שכר פרה והשאיל אותה**, ומתה ביד השואל. השוכר נפטר ע"י שבועה שמתה מחמת מלאכה השואל יהיה חייב לשוכר שווי פרה. **ביאר אבי**, השבועה שחייב השוכר למשכיר היא כדי להפיס דעתו, שאם היה מן הדין וזכה בפרה ע"י השבועה, היה טוען המשכיר שמחול על השבועה וידון עם השואל. **הקרקע רבי יוסי**, ישלם השואל למשכיר ולא יתכן שהשוכר ירוויח על חשבון פרתו של המשכיר.

שיטת ר"ב יזירא, שיש אופנים שהבעלים ישלמו לשוכר כמה פרות, אם שכר פרה ל100 יום, **שאל המשכיר מהשוכר** את הפרה ל90 יום, **שוב** שכר השוכר (שהוא גם משאיל) מהמשכיר (שהוא גם שואל) את הפרה ל80 יום, **ונחזר** המשכיר (הוא שואל ומשכיר) ושאל את הפרה ל80 יום, ומתה הפרה, על שאלה משלם למשאיל ב' פרות, וחופץ מזה הוא חייב להעמיד לו פרה לעבודה לימים הנותרים. **רב אחא מדפתי**, טען שישלם רק פרה אחת, כיון שציטתה מדין שכירות ונכנסה לדיני שאלה וכו', ופרה נוספת ליומי העבודה הנותרים. **אך שיטת רבינא**, ישלם ב' פרות מלבד השלמת ימי העבודה, ליומי הפרה מתה ותביעת התשלום היא על ב' פרות. **אך מר בר רב אשי חולק**, יש "שם שאלה" ו"שם שכירות" פרה אחת חייב לו על שואל שחייב באונסים, ופרה על ימי השכירות ותו לא.

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

האם "שכחה" זה "אונס" או "פשיעה"? נפק"מ לעירוב תבשילין

אדם שהפקיד אצל חברו נזמים, לבסוף השומר לא זכר היכן הניחם, אמר רב נחמן שכחה אינה אונס אלא פשיעה, וחייב אותו ר"נ לשלם את הנזמים.

בדברי ר"נ יש נפק"מ לגבי שכח ולא הניח עירוב תבשילין, אך מחמת "הלכות חג בחג", נרחיב מעט את היריעה בתור הקדמה לנידון בסוגיא.

בגמ' בביצה (טו) מבואר, אם עשה "עירוב תבשילין", יוכל להכין לכתחילה לשבת. תקנת עירוב תבשילין, לר"ב, מחמת "כבוד שבת", כדי שיזכור להכין לשבת מנה יפה. לר"ב אשי, מחמת "כבוד יו"ט", כדי שיראו שאין מכינים מיו"ט לשבת וכ"ש ליום חול. מה המקור של השם "עירוב תבשילין". ומה הגדרתו?

כתב הרמב"ם (פ"ו מהלכות שבת יו"ט ה"ב) "ולמה נקרא שמו עירוב שכשם שהעירוב שעושים בחצרות ובמבואות ערב שבת משום הכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין".

הראב"ד משיג על דעת הרמב"ם ואומר, דעת הרמב"ם, שהלשון שאול מעירובי חצרות. כלומר, זה משום היכר הוא וזה משום היכר הוא. מה זה שמו עירובי אף זה שמו עירוב. וחולק הראב"ד ואומר שאין כך הדבר, אלא שהוא מערב צרכי שבת על צרכי יו"ט לעשותם יחד. ומגדירים כעשייה אחת לצורכי יו"ט וממילא לשבת. ובעומק כוונת הראב"ד נראה כך, המשנה אמרה שיש איסור להכין ביו"ט לצורך שבת. אולם אם מכין ביו"ט ונשאר אף לשבת מותר. ואמר הראב"ד כאשר עושה "עירובי תבשילין" ומערב יחד את צרכי השבת וצרכי יו"ט, א"כ כל דבר שיעשה לשבת אף הוא מוגדר לעשייה לצורך יו"ט שהרי העירוב עירבם ביחד. והגדרת העשייה אחת היא. ודו"ק. (ועי' בשיטמ"ק).

בדברי הרמ"א נראה שביאר ככוונת הראב"ד אולם מעט בשינוי. לשון הרמ"א (תקנז, א) "פי' ענין העירוב הוא שיבטל ויפאה מיום טוב לשבת עם מה שבשלב ופאה כבר מערב יום טוב לשם שיבטל ונמצא שלא התחיל מלאכה ביום טוב אלא גמר אותה". עכ"ל. מבואר בדברי הרמ"א שלאחר שנעשה האדם עירוב תבשילין מוגדר שהכין לשבת מערב יו"ט. אף מה שהכין בפועל ביו"ט, מוגדר שלא התחיל ביו"ט לשבת. אלא רק סיים את עשייתו ביו"ט ולסיים ביו"ט לא אסרו.

ונחזור לסוגיא לפנינו שמבואר ששכחה אינה אונס אלא פשיעה. פסק המחבר (או"ח תקנז, ז) "מצוה על כל אדם לערב, ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו, כדי שיסמך עליו מי ששכח או נאנס או שהניח עירוב ואבד (והוא הדין עם הארץ שאינו יודע לערב) אבל מי שאפשר לערב ולא עירב, אלא שרצה לסמוך על עירובו של גדול העיר, נקרא פושע ואינו יוצא בו".

בדברי המחבר מבואר ש"שכחה" אינה מוגדרת כ"פשיעה", שהרי עירוב תבשילין של רב המקום מועיל למי ששכח, נאנס או אבד עירובו. וברור ש"שכחה" אינה מוגדרת לפשיעה, שהרי מבואר בהמשך דברי המחבר, שמי שלכתחילה רוצה לסמוך על עירובו של רב העיר, אם היה לו אפשרות לערב ולא עירב, הרי הוא פושע ולא יוצא ידי חובה בעירובו של רב המקום.

כתב המג"א (שם, ו) "ואם שכח מחמת עצלותו שלא היה חרד על דבר ד' ולא מחמת אונס נקרא פושע דשוכח נקרא פושע לענין תשלומין של ממון וק"ו בדבר איסור". המג"א מחלק בין שכחה שנעשתה מחמת אונס, או שכחה הנובעת מעצלות, שכחה שנובעת מעצלות היא פשיעה, אך שכחה הנובעת מאונס, היא אונס. המג"א מצוין למקורו להלכות תפילה בין תשלומים.

בשו"ע (או"ח סי' ק"ח) "מי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו ובין כך ובין כך עברה לו השעה וכו' כולם חשובים אנוסים ויש להם תשלומין". עכ"ל. דבר זה הוקשה למג"א (ה"ל) שמבואר בעירוב תבשילין ששכחה מחמת עצלות היא פשיעה, אך בתשלומי תפילה מבואר ששכחה לא מוגדרת כאונס, ולמד המג"א בקושיותיו שישודם אחד, שכחה האם מוגדר לאונס או לפשיעה. ולכך ייסד המג"א שיש שכחה של "אונס" ושכחה של "עצלות", ורק עצלות מוגדר לאונס.

מקור הדין הוא מהנימוק"י (ב"ק פרק כ"ב הר"ג י: מדפתי) וז"ל "אמר המחבר ולפי' הרמ"ה נ"ל ברור דמי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן וכו' הרי זה כאונס". אמנם מסיים הנימוק"י, שהיות ולענין תפילה מצאנו שהחמירו ואמרו שלא ישב לפני הספר סמוך למנחה וכו', וזה אינו רשאי לומר יהיה לו שהות, לכן נחשב כפושע. אולם הכרעת השו"ע כדברי הנימוק"י בראשיתם מחמת דברי הרמ"ה שהובאו שם, עיי"ש.

ברמ"א (יו"ד רלב, יב) הביא ב' דעות בנידון, שכח וכו' ולא עשהו, ו"א דמקרי אונס. ויש אומרים דלא מקרי אונס.

ביאר במשמרת חיים (ח"א עניני תפילה אות ו) שיש לחלק בין תפילה לגבי שאר עניינים. בתפילה, כדי שלא יוגדר כתשלומים לתפילתו, צריך להיות בהגדרת "פושע". אם נאנס, אף שגרם לעצמו את האונס, פושע הוא לא. ולכן יכול